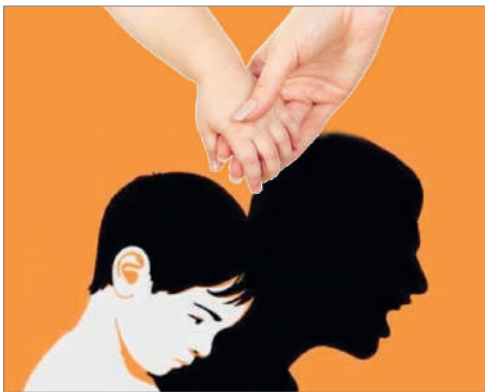

“”

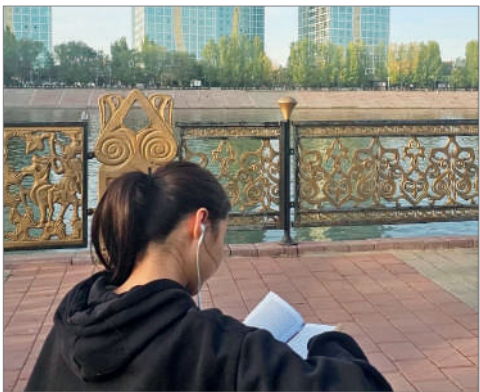
Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ,
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПРЕЗИДЕНТІ:

Біздің мақсатымыз – айқын. Біз халықтың тұрмыс сапасын жақсартып, әр азаматқа мейлінше қолайлы жағдай жасау үшін табанды еңбек етуіміз керек. Осы тұрғыдан алғанда, Астана – Қазақстанның айнасы, беткеұстар басты қаласы екені сөзсіз. Қазір елордамызды жаңашыл, жасампаз азаматтардың құтты мекені деп айтсақ, қате болмайды. Астанамыздың көркі артып келе жатыр. Бұл да – қала әкімі Жеңіс Махмұдұлы Қасымбек пен оның көмекшілерінің табанды жұмысы мен қажырлы еңбегінің нәтижесі.

БАЛАНЫ ҚОРҒАУҒА
БАСЫМДЫҚ БЕРЕЙІК

6-БЕТ | ӘЛЕУМЕТ

КІТАПҚУМАРЛАР –
ЕСІЛ БОЙЫНДА

7-БЕТ | РУХАНИЯТ

№112
(5010)
Сейсенбі
22 қыркүйек
2026 жыл

ASTANA

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТ

А Қ Ш А М Ы

1990 ЖЫЛҒЫ 13 ҚАЗАННАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

РЕСЕЙ ПРЕЗИДЕНТІН ҚҰТТЫҚТАДЫ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Ресей Федерациясының Президенті Владимир Путинді тоғызыншы шақырылымдағы Мемлекеттік Дума сайлауының табысты өтуімен құттықтады.

Мемлекет басшысы аталған сайлау Ресейдің қоғамдық-саяси өміріндегі маңызды оқиға екенін, ал дауыс беру нәтижесі Ресейдің ұзақмерзімді мүддесін қорғауға бағытталған Владимир Путиннің стратегиялық бағдарын халық кеңінен қолдайтынына айқын дәлел болғанын атап өткен.

– Сайланған Мемлекеттік Дума депутаттары азаматтардың әлауқатын көтеру және Ресейдің әлемдік держава ретіндегі әлеуетін нығайту мақсатында тиімді шаралар мен шешімдер қабылдайтынына күмән жоқ, – делінген құттықтауда.

Жеделхатта Қазақстан – Ресей одақтастық қарым-қатынасының маңызды бөлігі ретінде парламент-аралық ықпалдастыққа айрықша назар аударылған.

Қазақстан Президенті Құрылтай депутаттары мен Ресей парламентарийлері екі ел арасындағы сан қырлы ынтымақтастық пен стратегиялық серіктестікті одан әрі дамыту үшін бірлескен жұмысты белсенді жалғастыратынына сенім білдірді.

Қасым-Жомарт Тоқаев Владимир Путиннің Ресей Федерациясының өркендеуі жолындағы мемлекеттік қызметіне толайым табыс тіледі.

ТАБИҒАТТЫ АЯЛАУ – АСЫЛ ҚАСИЕТ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Таза Қазақстан» республикалық экологиялық акциясына қатысты. Экологиялық акция аясында жастармен және экобелсенділермен бірге Президент саябағының аумағында ағаш екті.

ТӨРТ АЛТЫНМЕН БАСТАЛДЫ

Жапонияның Аичи префектурасы мен Нагоя қаласында өтіп жатқан XX жазғы Азия ойындарының алғашқы жарыс күні Қазақстан құрамасы спортшылары 4 алтын медаль жеңіп алды.

Қазақстан қоржынына бірінші алтынды қазақстандық велоспортшы Рината Сұлтанова түсірді. Ол әйелдер арасында жекелей сында 36 минут 23.72 секунд нәтиже көрсетіп, Азида чемпионы атанды. Екінші алтынды да велосипедші әкелді. Атап айтқанда, Алексей Луценко ерлер арасында жекелей сында 41 минут 24.05 секунд нәтиже көрсетіп, мәре сызығын бірінші болып кесті. Бұл – қазақстандық велошабандоздың жазғы Азия

ойындарындағы бесінші алтын жүлдесі. Ол осыған дейін Инчхон (2014 жыл), Джакарта (2018 жыл) және Ханчжоу (2023 жыл) Азия ойындарында төрт алтын медаль жеңіп алған болатын.

Азияданың алғашқы күні қазақстандық каратэшілер да ерледі. Жоламан Биғабыл мен Софья Берульцева алтын жүлдегер атанды.

Әзірге алтын жүлде бойынша Қазақстан құрамасы үшінші орында келеді.

САНСӨЙЛЕМ

ЕЛОРДАДА ӨТКЕН
«ТАЗА ҚАЗАҚСТАН»
ЭКОЛОГИЯЛЫҚ
АКЦИЯҒА

150 000

ЖУЫҚ ҚАЛА ТҰРҒЫНЫ ҚАТЫСТЫ.

Астананың еңбек нарығында оң динамика байқалды. Жыл басынан бері 43 450 жаңа жұмыс орны құрылды.

Халықты жұмыспен қамту бағытында Астанада бірнеше жобалар жүзеге асырылып келеді. Елордадағы мансап орталықтары арқылы 8 692 адам тұрақты жұмыспен қамтылды. Сондай-ақ JOLTPAR жобасы бойынша да мыңдаған адам жаңа мамандықтар игеріп, жұмыс істеуге мүмкіндік алды. Бүгінгі таңда Enbek.kz электрондық еңбек биржасы арқылы қала тұрғындары үшін 12 мың бос жұмыс орны ұсынылып отыр.

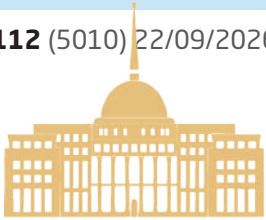
Бұл көрсеткіштер Астанада жаңа жұмыс орындарының көбейіп отырғанын, жұмыссыз адамдардың қатарын азайтуға үлкен мүмкіндіктер жасалып жатқанын көрсетеді.

ВАЛЮТА
БАҒАМДАРЫ

€ EUR/KZT 512.34 \$ USD/KZT 446.58 ₸ RUB/KZT 5.3 ¥ CNY/KZT 66.68

t.me/elordainfo

www.astana-akshamy.kz

ҚҰРМЕТТІ ЖАСТАР МЕН ЕРІКТІЛЕР!

Бүгін бәріміз бірге осы сая-бақта тал егіп, ортақ парасат-ты іске атсалыстық. Бұл, шын мәнінде, қоғамымыз бен жалпы еліміз үшін аса қажетті және пайдалы жұмыс. Баршаңызға мемлекет саясатын үнемі қолдағандарыңыз үшін шынайы ризашылығымды білдіремін.

Мен осындай игі іске өз үлесін қосып жүрген жастарды нағыз отаншыл азамат деп санаймын. Себебі Отанға, туған жерге деген сүйіспеншілік өз үйіңнен, өз ауылың мен қалаңнан бастау алады.

Халқымызда «Бір тал кессең, он тал ек» деген сөз бар. Өнегелі сөз деп айтсақ, артық болмас. Табиғатты аялау, қоршаған ортаға қамқор көзбен қарау – ұлттымыздың болмысында бар асыл қасиет. Бұл – бабаларымыздың бізге қалдырған өсиеті әрі аманаты. Ал жаңа Конституциямыз бойынша осы көзқарас пен іс-шаралар азаматтық міндет болып саналады. Сондықтан біз жаппай бір ел болып бастаған «Таза Қазақстан» жалпыұлттық жобасының қоғамдық және тарихи мәні айрықша.

Біз экологиялық мәдениеті жоғары ел болуымыз керек. Тағы да атап өтейін: бұл – мемлекетіміздің Конституциясында айқындалған аса маңызды міндет. «Таза Қазақстан» – жарқын болашағымыздың кепілі. Бұл – жай ғана ұран емес, бұл – шын мәнінде, еліміздің тазалығы өркениетті болашаққа апаратын даңғыл жол деген сөз. Өркениеттілік, жасампаздық пен ілгерілеу ұғымдарының ластыққа, селқостыққа ешқандай қатысы жоқ. Бұл – өмірдің ақиқаты. Түптеп келгенде, бұл жұмыстың бәрі де өскелең ұрпақтың қамы үшін жасалып жатыр. Еліміздің әрбір азаматы бүгін де, ертең де «Таза Қазақстанда» жайлы өмір сүруі керек. Алайда осындай керемет өмір өзінен өзі аспаннан түспейді, бұл да – ең алдымен, әрбір азаматтың саналы көзқарасы, болмысы. Солай болса ғана, халқымыз бен жалпы еліміздің халықаралық беделі жоғары болады, инвестициялық тартымдылығы күшейе береді. Мен өз сөздерімде әрдайым айтып жүрмін: біз тазалық ұғымына кең ауқымда қарауымыз керек. Ойы, ниеті таза адамның әрбір әрекеті түзу болады. Тазалықты ең алдымен өзімізден бастау маңызды.

Мен Қазақстан жастарын, яғни сіздерді дәл сондай жүрегі таза, адал азаматтар деп есептеймін. Бұл сөздің мағынасын кең тұрғыдан алып қарасақ, тазалық ластықтың алдында ешқашан ұтылмайды, тазалық өзін растаған мәңгі ақиқат дүние.

«Таза Қазақстан» жобасының мақсаты – елімізді көркейту, жұртымызды ортақ іске жұмылдыру арқылы ынтымақ-бірлігімізді күшейту. Бүгінде Қазақстанның әр аймағында ауқымды жұмыс істеліп жатыр. Жыл басынан бастап еліміз бойынша 600-ден астам түрлі экологиялық іс-шара өтті. Осы маңызды жұмысқа 7 миллион адам қатысты, 130 мыңнан астам гектар жер тазартылды. Елімізде 1,3 миллион тал егілді.

Мұның бәрі аз шаруа емес, шын мәнінде көп жұмыс істеліп жатыр. Бұл – азаматтарымыздың Отанымызға деген таза ниеті, шынайы қамқорлығы және ең бастысы, еңбекқорлығы. Осы орайда, нақты іске белсене атсалысқан барлық азаматқа тағы да алғыс айтамын. Осындай нағыз отаншыл, патриот азаматтарды мемлекетіміз марапаттауы керек. Алдымызда келе жатқан Тәуелсіздіктің мерейлі тойында бұл құрметті міндетті орындаймын.

«Таза Қазақстан» – жалпыұлт-

«ТАЗА ҚАЗАҚСТАН» – ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ ЖОБА

ПРЕЗИДЕНТ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ «ТАЗА ҚАЗАҚСТАН» ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АКЦИЯСЫ АЯСЫНДАҒЫ ІС-ШАРАДА СӨЙЛЕГЕН СӨЗІ

тық сипатқа ие болған бастама, сонымен қатар, бұл – халқымыздың саналы тандауы. «Таза Қазақстанды» ұлт болмысына озық өзгерістер әкелген бірегей жоба деп атауға да болады. Осындай маңызды жұмыстың арқасында халқымыздың бойында мүлде жаңа қасиеттер мен құндылықтар пайда бола бастады.

Бірақ арқаны кеңге салып, мәз болып, босаңсуға болмайды. Біз өркениетті ел боламыз десек, тек алға қарай жүруіміз керек. Алдымызда тұрған биік және өзекті мақсаттар мен міндеттер аз емес, көп деп айтуға болады. Біз «Таза Қазақстан» қозғалысын жаңа сапалық деңгейге көтеріуіміз керек. Елімізде тазалықтың ұлттық стандартын әзірлеу қажет деп ойлаймын. Бұл – уақыт талабы. Бүгінде Қазақстан тарихи, тағдыршешті дәуірге қадам басты. Қоғамның барлық саласында ауқымды реформалар жасалды. Мемлекетіміздің саяси жүйесі түбегейлі жаңарып, жаңғыруда. Ел экономикасы да тың қарқынмен өсіп-өркендеуде. Қазақстанның әр аймағында әлеуметтік маңызы зор нысандар – мектептер, емханалар, мәдениет және спорт мекемелері бой көтеріп жатыр.

Ұлан-ғайыр жерімізде ондаған мың шақырым автокөлік жолы мен теміржол салынуда. Бұл жолдар қоғамға, Қазақстан үлкен құрылыс алаңы, басқа сөзбен айтсақ, жасампаздық мекені болуы керек. Құрылыстың сапасы өте жоғары болуы қажет. Мен өз басым осы мәселеге баса назар аударып, бұл жұмысты қатаң бақылауда ұстаймын. Аталған нұсқау мен тиісті ережені бұзатын адамдар заңымыз бойынша міндетті түрде жазаға тартылады.

Біздің мақсатымыз – айқын. Біз халықтың тұрмыс сапасын жақсартып, әр азаматқа мейлінше қолайлы жағдай жасау үшін табанды еңбек етуіміз керек. Осы тұрғыдан алғанда, Астана – Қазақстанның айнасы, беткеұстар басты қаласы екені сөзсіз. Қазір елордамызды жаңашыл, жасампаз азаматтардың құтты мекені деп айтсақ, қате болмайды. Астанамыздың көркі артып келе жатыр. Бұл да – қала әкімі Жеңіс Махмұдұлы Қасымбек пен оның көмекшілерінің табанды жұмысы мен қажырлы еңбегінің нәтижесі.

Осы тұста Астана қаласының Урбанистика орталығы ерекше рөл атқарып отыр. Бұл – қала тұрғындарына қолайлы орта құру үшін нақты ұсыныстар әзірлейтін, қаланың келбетін жақсартуға арналған ұтымды шешімдер мен жобалар дайындайтын маңызды құрылым. Ең бастысы, осы мекеме жұмыс барысында азаматтардың негізді ой-пікірін, талап-тілектерін, олардың өтініштерін мен жағдайларын да ескереді. Сондықтан аталған орталықтың тәжірибесін басқа аймақтарға да кеңінен тарату, дәріптеу керек. Осы бағыттағы жұмысты өңірлердің әкімдері барынша белсенді түрде жүргізуі қажет.

Жалпы, ел азаматтары да, елімізге келген шетел азаматтары да қоғамдық орындарда тазалық пен тәртіпті сақтап, заң талаптарына құрметпен қарауға тиіс. Сонда ғана «Таза Қазақстан» құндылықтары ұлт болмысының мызғымас қасиетіне, ажырамас бөлігіне айналады.

Табиғатты аялау, өзара құрмет қағидадарын, сондай-ақ барлық белгіленген нормалар мен ережелерді сақтау отандастарымыздың мінез-құлқының тіпті ұлт болмысының ажырамас бөлігіне айналуға тиіс. Оның үстіне, қазір Конституцияның өзі осыған міндеттейді.

Тазалық, тәртіп және жайлылық әлемде халықтың тұрмыс мәдениеті мен өркениет деңгейінің, сондай-ақ адамгершілік қасиеттерінің көрінісі ретінде қарастырылады. Бұл – ақиқат. Жақында Астана мен Алматыға Американың белгілі конгрессмендері келді. Олар көшелердің тазалығы мен жинақылығына таңғалып, қаланы басқару деңгейі мен сапасына жоғары баға берді.

Әлеуметтік желілерде ірі қалаларымыздың келбетіне тәнті болған шетелдік қонақтар мен туристердің бейнежазбаларын жиі байқаймыз. Көрікті қоғамдық кеңістіктер, қауіпсіздік пен жайлылық шетелде Қазақстанға қатысты оң пікір қалыптастырады. Бұл, әрине, қуантарлық жайт. Дегенмен біз имидж үшін жұмыс істемей, азаматтарымыздың әлеуметтік жағдайын жақсартуды ойлауымыз керек. Басты мақсат – осы. Ел ішіндегі жетістіктер халқымыздың патриоттық сезімін оятады. Өз елін мақтан тұтып, туған жерге

пайдасын тигізуге үндейді.

Біз цифрландыру мен жасанды интеллектіні дамыту жолында нық қадам бастық. Табыстарымыз көзге көрініп тұр, оны күнделікті өмірде пайдаланып та жүрміз. Бұған дейін атап өткенімдей, елордадағы Урбанистика орталығының тәжірибесін таратудың маңызы зор. Олар қала кеңістігін дамытуда заманауи тәсілдерді сәтті қолданып келеді. Орталық елорданың бірыңғай сәулет стилін айқындайтын үлгілер мен дизайн-код әзірлеуде. Әрине, шетелдік тәжірибе де пайдаланылады. Бұл – қажет іс. Барлық өңірде осы іспетті орталықтардың жұмысын уақыт оздырмай жолға қою қажет. Олар шаһарлардың біртұтас әрі үйлесімді келбетін қалыптастыруға тиіс.

Сонымен қатар Үкімет пен әкімдер қала және ел ішіндегі, яғни ірі немесе шағын қалалардан тысқары жолдардың сапасына баса назар аударуы керек. Бұл – біздің ең осал тұсымыз, оны мойындаған жөн. Мұны ешкім шеше алмады немесе шешуге құлық танытпады. Масқара жағдай. Оны саботаж деуге болады. Заң аясында қатаң шаралар қолданамыз.

«Таза Қазақстан» жалпыұлттық жобасы аясындағы жүйелі саясат өз жемісін бере бастады. Оны өздеріңіз де байқаған боларсыздар. Бұл акция немесе науқан өмір бойы жалғаспайды. Әйтсе де онда тұрған дөңеңе жоқ. Керісінше, оның жақсы тұсы көп. Ең бастысы, өркениет талаптарына сай болу үшін сана-сезімде сілкініс болуы қажет. Бұл – біздің саналы тандауымыз. Басқаша болуы мүмкін емес.

Қазақстан – шын мәнінде әлеуметтік мемлекет. Ол құр сөз емес. Мәселе әлеуметтік қамсыздандыруға жұмсалатын орасан зор қаржы көлемінде де емес. Әйтсе де бұл тақырыпты қозғауға тура келеді. Мемлекет өзінің әлеуметтік міндеттемелерінен ешқашан бас тартпайды. Өйткені бұл міндет Конституциямызда анық әрі тура жазылған. Ата заңның мәтінінде «Қазақстан Республикасының азаматтары заңда белгіленген медициналық көмекті ақы төлемей алуға құқылы» деген арнайы бап бар. Яғни мемлекет кепілдендірілген көлемде тегін медициналық көмек береді. Бір сәт Тик-Токтан бас көтеріп,

мұндай міндеттеме тағы қандай елдің Конституциясында бар екенін қарап көріңіздер.

Қазақстанда ғана бюджеттен төленетін медициналық көмек мемлекетіміздің әр азаматына, тек өз халқымызға ғана емес, шетелден келген әрбір қандасқа, тіпті елімізде тұруға рұқсаты бар шетелдік азаматтардың кейбір санатына да ұсынылады. Басыңыз ауырып, балтырыңыз сыздаса, сізге жай ғана аспирин бере салмайды, учаскелік дәрігер қабылдап, тексереді, диагноз қояды. Денсаулығыңызға қауіп төнген жағдайда жедел көмек көрсетіледі. Диабет, онкология, туберкулез және басқа да кең таралған сырқат түрлеріне ем-дом жасалады. Науқастарға дәрі-дәрмек тегін беріледі, жедел жәрдеммен, тіпті санитариялық авиациямен қамтамасыз етіледі (Жақында ауыр дертке шалдыққан бір ғалымды Италиядан алып келді).

Тегін медициналық қызметтердің тізімі мұнымен түгесіл-

сыдан шыққанына қарамастан, 1-4 сынып оқушыларының барлығына ыстық тамақ беріледі. Мұны жақсы білесіздер. Талаптар мен нормаға сай, таңғы және түскі ас бала күні бойы алуға тиіс құнардың 40 пайызын өтеуі керек. Мұндайды қай елден көрдіңіздер? Сондай-ақ шұжық, фастфуд, газдалған сусын секілді зиянды тағам түрлерін мәзірден толығымен алып тастадық, қант пен тұз мөлшерін азайттық.

«Гүлденген социализмнің» тұсында да мұндай қамқорлық болмаған.

Парламенттің бұрынғы құрамы заңнамаға есту қабілеті бұзылған балаларға арнайы құрылғыны ақысыз беру туралы өзгерістер енгізу қажет деп ұйғарды. Мұндай аппараттар шетелде шығарылады. Сондықтан Үкімет тез арада отандық өндірісті жолға қоюы керек. Жалпы, Үкімет Құрылтаймен және қоғамның белсенді өкілдерімен бірлесіп, әлеуметтік көмектер мен жеңілдіктердің мақсатқа сай берілуін қамтамасыз етуі қажет. Бір сөзбен айтқанда, мемлекет шын мәнінде мұқтаж жандарға көмек қолын созуға міндетті. Сонда ғана әділдік салтанат құрады. Бұл жұмыстан осы аттас партия да тыс қалмайды деп сенемін.

ҚҰРМЕТТІ ДОСТАР!

Әділетті, Қауіпсіз, Озық және Таза Қазақстанды құру – барша-мыздың қастерлі парызымыз. Осы жолда бәріміз белсенді жұмыс істеуіміз керек. Қасиетті Отанымызды дамытудың бұдан басқа жолы жоқ. Бәріміз адал, шынышыл және жауапты да болуымыз қажет.

Кейбір уақытта байқалмай айтылған сөздердің зияны басқа әрекеттерге қарағанда әлдеқайда қауіпті болады. Соны ешқашан ұмытпаңыздар. Әрқашанда еліміз туралы ойлап, Қазақстанға қамқоршы болыңыздар. Басқа Отанымыз жоқ. Еліміз аман болса, сіздер де, отбасыларыңыз да бақытты болады, төрт құбыламыз түгел болмақ. Қазақстанның күшті, мықты ел болғаны ең алдымен өзімізге қажет.

Сіздер – жас, жігерлі азаматсыздар. Волонтерлік қызметпен айналысып жүрісіздер. Өте дұрыс. Мен еріктілердің еңбегін қолдаймын. Бұл – елге шынайы жанапшыр болудың нақты көрінісі. Біз 2020 жылды Волонтер жылы ретінде атап өттік. Сондай-ақ Біріккен Ұлттар Ұйымында сөйлеген сөзімде мен Халықаралық волонтерлер жылын белгілеу туралы бастама көтердім. Бұл ұсынысымды әлем елдерінің барлығы дерлік қолдап, 2026 жыл Халықаралық волонтерлер жылы болып жарияланды. Бұл жыл сіздерге арналды. Бұдан бөлек, Қазақстан – волонтерлік қызметті ең жоғары заң деңгейінде, яғни Конституцияда бекіткен санаулы мемлекеттердің бірі. Осы орайда, еліміздегі және шетелдегі барша еріктілерді шын жүректен құттықтаймын!

Сондай-ақ мен былтыр Біріккен Ұлттар Ұйымының мінберінен елімізде «Таза Қазақстан» бірегей жобасы табысты жүзеге асырылып жатқаны туралы айттым. Соның негізінде БҰҰ Бас Ассамблеясының 80 сессиясында 22 сәуірді «Халықаралық жер шарын көгалдандыру күні» деп жариялауды ұсындым. Бұл бастаманы да Біріккен Ұлттар Ұйымы Бас Ассамблеясының барлық мүшесі түгел қолдады деуге болады. Мұның бәрі Қазақстанның дүние жүзіндегі озық үрдістерді терең түсініп, заман талабына сай дамып келе жатқанын көрсетеді. Осылайша, еліміз әлемдегі бейбітшілікті сақтауға өзінің елеулі үлесін қосып отыр.

Еліміздің болашағы – сіздер сияқты білімді, белсенді, кезі ашық, көкірегі ояу, талапты жастардың қолында! Жолдарыңыз әрдайым ашық болсын! Баршаңызға амандық және сәттілік тілеймін!

ТАБИҒАТТЫ АЯЛАУ – АСЫЛ ҚАСИЕТ

(Соңы. Басы 1-бетте)

«ТАЗА ҚАЗАҚСТАН» ЖАЙ ҒАНА ҰРАН ЕМЕС

Содан кейін Қасым-Жомарт Тоқаев «Таза Қазақстан» жалпыұлттық акциясына қатысушылар алдында сөз сөйледі. Президент аталған іс-шараға белсене атсалысып келе жатқан азаматтарға шынайы ризашылығын білдірді. «Мен осындай игі іске өз үлесін қосып жүрген жастарды нағыз отаншыл азамат деп санаймын. Себебі Отанға, туған жерге деген сүйіспеншілік өз үйіңнен, өз ауылың мен қалаңнан бастау алады. Халқымызда «Бір тал кессең, он тал ек» деген сөз бар. Өнегелі сөз деп айтсақ, артық болмас. Табиғатты аялау, қоршаған ортаға қамқор көзбен қарау – ұлтымыздың болмысында бар асыл қасиет. Бұл – бабаларымыздың бізге қалдырған өсиеті әрі аманаты. Ал жаңа Конституциямыз бойынша осы көзқарас пен іс-шаралар азаматтық міндет болып саналады. Сондықтан біз жаппай бір ел болып бастаған «Таза Қазақстан» жалпыұлттық жобасының қоғамдық және тарихи мәні айрықша. Біз экологиялық мәдениеті жоғары ел болуымыз керек. Тағы да атап өтейін: бұл – мемлекетіміздің Конституциясында айқындалған аса маңызды міндет.

«Таза Қазақстан» – жарқын болашағымыздың кепілі. Бұл – жай ғана ұран емес, бұл – шын мәнінде, еліміздің тазалығы

өркениетті болашаққа апаратын даңғыл жол деген сөз» деді Мемлекет басшысы.

ГРАФФИТИ САЛҒАНДАР ЖАУАПҚА ТАРТЫЛАДЫ

Іс-шара барысында Президент жауапты мемлекеттік органдар басшыларының есебін тыңдады. Астана әкімі Жеңіс Қасымбек елорданы кешенді түрде көріктендіру мен көгалдандыру жұмыстары туралы баяндады. Шаһар басшысының айтуынша, соңғы жылдары Астанада 500-ге жуық аула мен қоғамдық кеңістік абаттандырылды, жыл соңына дейін 170-тен астам аула мен

қоғамдық орын, соның ішінде парктер, гүлзарлар мен бульварлар ретке келтіріледі.

Мемлекет басшысына Есіл өзенінің бойында қоғамдық және рекреациялық кеңістіктердің бірыңғай жүйесі қалыптасып келе жатқаны туралы мәлімет берілді. Осы жұмыстар аясында қаланың түрлі бөлігіндегі парктер, серуен және спорт аумақтары тұтас жасыл белдеуге біріктіріледі.

Экология және табиғи ресурстар министрі Әлібек Қуантыров Мемлекет басшысының «Таза Қазақстан» бастамасы жүзеге асырыла бастаған кезден бері 2 мыңнан астам экологиялық іс-шара ұйымдастырылғанын баяндады. Оның аясында 3,8 миллион тонна қоқыс жиналып,

10 мыңдай қоқыс төгетін орын жойылған.

Президент саябағынан кейін Мемлекет басшысы «Мыңжылдық» аллеясы мен Greenline желілік паркінің екінші кезеңіндегі абаттандыру жұмыстарымен танысты. Президент Астана әкімі Жеңіс Қасымбекке ғимараттардың қабырғасына граффити салатын адамдарға қатысты қатаң шара қолдануды тапсырды. Мемлекет басшысының айтуынша, еліміздің қалаларында бұған жол бермеу керек, сондай-ақ әлемде вандализм мен бұзақылықтың сорақы көрінісі саналатын, қоғамдық орындарды бүлдіретін «шығармашылықтың» мұндай түріне толық тыйым салатын заңдық-нормативтік шаралар қабылдаған жөн.

– Кешқұрым паркте демалып жүргенбіз. Орындық жанына қойылған арнайы жәшікке тасталған қоқыс кемерінен асып, төгіліп жатса да, бір жас жігіт пен қыз су мен тамақтан босаған пластмасс ыдысты әлгінің үстіне лақтыра салды. Біз: «Айналайндар, бұлардың қалай? Алыңдар да басқа бастау жәшікке тастаңдар» дедік. Ұяты бар екен, солай істеді...

Иә, бәрін құнттай, есептей білуіміз керек. Тіпті сол парк сыпырушысы еңбегін де. Осы аумақта 500 адам жүр делік. Бәрі бір мезгілде 2-3 қалбыр-қалдық тастаса, не болмақ?

Мемлекет басшысы елдік акцияға қатысып, ерікті жастарға арнаған сөзінде: «Таза Қазақстан» жобасының мақсаты – елімізді көркейту, жұртымызды ортақ іске жұмылдыру арқылы ынтымақ-бірлігімізді күшейту. Бүгінде Қазақстанның әр аймағында ауқымды жұмыс істеліп жа-

Дихан ҚАМЗАБЕКҰЛЫ,
Құрылтай депутаты:

БӘРІ ТАЗАЛЫҚТАН БАСТАЛАДЫ

тыр. Жыл басынан бері еліміз бойынша 600-ден астам түрлі экологиялық іс-шара өтті. Осы маңызды жұмысқа 7 миллион адам қатысты, 130 мыңнан астам гектар жер тазартылды. Елімізде 1,3 миллион тал егілді. Мұның бәрі аз шаруа емес, шын мәнінде көп жұмыс істеліп жатыр. Бұл – азаматтарымыздың Отанымызға деген таза ниеті, шынайы қамқорлығы және ең бастысы, еңбекқорлығы. Осы орайда, нақты іске белсене ат-

салысқан барлық азаматқа тағы да алғыс айтамын» деді.

Бұл деректер бүгінгі ниетті де, маңдай терді де, еңбек адамының береке жолындағы риясыз борышын да көрсетеді.

Биыл – халықаралық Еріктілер жылы. Бәріміз әр мекемеде қызмет етеміз. Сол ұжым ішінде адалдығы мен еңбегін бұлдамайтын, әріптесіне әркез көмекке әзір азаматтар көп те емес, жоқ та емес. Бұл – мың жылғы дәстүрімізде бар ынта-жі-

гер. Бір ғана жылу мен асарды еске алыңызшы. Бірсыпыра өңірде ол «үме» деп те аталады. Алаштың «Қазақ» газетінде осы үме туралы едәуір мақала бар.

Президент Қасым-Жомарт Кемелұлы айтқандай, «Ой мен ниеті таза адамның әрбір әрекеті түзу болады». Бұл – жастарға ғана емес, бүкіл қоғамға бағытталған пайым.

Рас, Ұлы дала табиғатымен біте қайнасқан халқымыз үшін тазалық ұғымы – тіршіліктің бар жағдайында адастырас темірқазық. Соңғы 9 ай ішінде егілген 1 млн астам тал көшеті – бүгінгі ел ниеті, ел еңбегі. Ендігі міндет – соның әрбірін күтіп-баптауды өзімізге, ұрпағымызға, ісімізге мән бергендей қарау.

Міне, осы тұста елдің сан ғасырлық тәжірибесі де, дәстүр мен жаңашылдық тәлімі де көмекке келеді. Бүгінгі әділеттік өлшемі осы аяда.

Кендебай АДАМБЕК,
Құрылтай депутаты:

БАРШАМЫЗДЫҢ ҚАСТЕРЛІ ПАРЫЗЫМЫЗ

– Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев «Таза Қазақстан» экологиялық акциясына қатысқан жастардың алдында «Әділетті, Қайыпсіз, Озық және Таза Қазақстанды құру – баршамыздың қастерлі парызымыз» деп айтты.

Аталған бағытта біздің бәріміз белсенді жұмыс істеуіміз керек. Себебі қасиетті Отанымызды дамытудың бұдан басқа жолы жоқ екені хақ.

«Бәріміз адал, шыншыл және жауапты да болуымыз қажет. Кейбір уақытта байқалмай айтылған сөздердің зияны басқа әрекеттерге қарағанда әлдеқайда қауіпті болады. Соны ешқашан ұмытпаңыздар» деп Мемлекет басшысы жастардың қаперлеріне әр сөзіне жауап беру қажеттігін салды. Қазақстанға бәріміз қамқоршы болуымыз керек. Өйткені шынмен де біздің жалғыз Отанымыз ғана бар.

«Қаладағы ірі нысандардың бірі – «Мыңжылдық» аллеясы. Қ.Қуанышбаев атындағы Қазақ ұлттық музыкалық драма театрының артындағы жаңа гүлзар абаттандырылды. Сонымен қатар, «Нұрлы жол» вокзалы маңын абаттандыру жұмысы жүріп жатыр. Мұнда «Мыңжылдық» аллеясының жалғасы болатын толыққанды жасыл саябақ салынады. Жобаның негізгі мақсаты – ұзындығы шамамен төрт шақырым болатын бірыңғай желілік саябақ қалыптастыру. Олар – жеке-жеке орналасқан гүлзарлар емес, тұрғын үй кварталдарын, әлеуметтік нысандарды және елорданың басты теміржол торабын байланыстыратын үздіксіз қоғамдық кеңістіктер жүйесі. Саябақ бойында түрлі кеңістіктер кезектесіп орналасады: серуендеу орындары, бақтар, су элементтері, велосипед пен жаяу жүргіншілер бағыттары. Көгалдандыруға, көлеңкелі орындар жасауға, сондай-ақ жаңбыр мен еріген қар суын ағызудың заманауи тәсілдеріне ерекше мән беріліп отыр. «Мыңжылдық» біртіндеп ауданның жасыл желі жүйесіне, қазіргі жекелеген аумақтарды бір-бірімен байланыстыратын үлкен қоғамдық кеңістікке айналып келеді. Жобаны 2028 жылы толық аяқтауды жоспарлап отырмыз» деді Ж.Қасымбек.

Қала басшысы елорданың тарихы қалыптасып, қаланың дамуы басталған негізгі бөлік-

ЕЛОРДА ҚАЛАЙ АБАТТАНАДЫ?

Астана қаласының әкімі Жеңіс Қасымбек Мемлекет басшысына елорданы абаттандыру барысы туралы баяндады. Қала басшысы биыл 170-тен астам аула мен қоғамдық кеңістік (саябақтар, гүлзарлар, желекжолдар) абаттанатынын мәлімдеді. Сол сияқты жыл басынан бері 700 мыңнан астам жасыл желек отырғызылды. Қаланың барлық ауданында абаттандыру және көгалдандыру жұмысы жүріп жатыр.

терінің бірі – оң жағалауға да ерекше назар аударылатынын жеткізді. «Мұндағы мақсат тек жекелеген көшелерді жаңарту емес. Олардың тарихи сипатын

сақтай отырып, оң жағалауға заманауи келбет беру маңызды. Сол сияқты GreenLine желілік жасыл желекжол жобасын жүзеге асырып жатырмыз. Мұн-

да жай ғана абаттандырылған жаяу жүргіншілер жолы емес, тұрғын үй кварталдары арқылы өтетін, ұзындығы 2,3 шақырымға созылған толыққанды жаяу жүргіншілер желекжолы қалыптасып келеді. Оның бойында бірыңғай үздіксіз маршрут жасалады: ағаштар, бұталар және көпжылдық өсімдіктер отырғызылып, серуендеуге арналған жолдар, демалыс орындары, балаларға арналған және қоғамдық кеңістіктер құрылды. Көлеңкелі орындар мен жайлы микроклимат қалыптастыруға ерекше көңіл бөлінеді. «Мыңжылдық» аллеясы сияқты GreenLine да ауданның жасыл желі жүйесінің бір бөлігіне айналып, тұрғын үй кварталдары мен қоғамдық орындарды өзара байланыстыратын біртұтас жаяу жүргіншілер бағытын қалыптастырады. GreenLine жобасын да биыл қазан айында аяқтаймыз» деді ол.

Келесі жоба – «Талдыкөл» экосаябағын ашу. Оны іске асыру жұмысы биыл басталды. Экопаркте табиғи ландшафты барынша сақтау, аумақты табиғи жолмен көгалдандыру, серуен-

деуге арналған бағыттар және көл жағалауын абаттандыру жоспарланған. Сондай-ақ жоба аясында экопарк арқылы өтетін жаяу жүргіншілер көпірін салу көзделіп отыр.

«Сол сияқты Есіл өзенінің бойында қоғамдық және рекреациялық кеңістіктердің біртұтас жүйесін кезең-кезеңімен қалыптастырып жатырмыз. Біздің міндетіміз – жағалаудың жекелеген, бір-бірінен оқшау учаскелерін біріктіріп, өзен бойымен қаланың әр бөлігіндегі саябақтарды, серуендеу және спорт аймақтарын байланыстыратын үздіксіз жасыл маршрут қалыптастыру. Келесі кезең – Триатлон саябағының аумағын дамыту. Мұнда жағалауды одан әрі абаттандыру, сондай-ақ өзеннің екі жағалауын байланыстыратын жаңа жаяу жүргіншілер көпірін салуды жоспарлап отырмыз. Келесі жылы Кенесары көшесі маңындағы учаскені абаттандыруды бастау жоспарланып отыр. Одан әрі абаттандыру жұмысын Айтматов көшесіне дейін жалғастыру жоспарда бар» деп түсіндірді әкім.

Астанадағы А.Бөлекпаев көшесінің бойына 200 түп ағаш отырғызылды. Сенбілікке қала тұрғындары бір кісідей атсалысты. Айтулы шараға кәсіпкерлік қоғамдастық өкілдері, қонақ үйлер мен бизнес саласының қызметкерлері таңмен тұрып тал екті.

200 ТҮП АҒАШ ОТЫРҒЫЗЫЛДЫ

– Елордамызда «Таза Қазақстан» күзгі экологиялық айлығы аясында Сарайшық ауданында 1000-ға жуық ағаш отырғызу жоспарланған. Қазіргі уақытта шағын және орта бизнес өкілдерінің қатысумен 200 түп ағаш отырғызылды. Жалпы биыл Сарайшық ауданы бойынша 5000-нан аса ағаш отырғызу жоспары бар. Бұл елордамыздың экологиясына ұқыппен қарап, тазалығына және көркеюіне жұмыстану, – деді Сарайшық ауданының өкілі Әсемгүл Абсадыққызы.

Шағын және орта бизнес өкілдері Астананың абаттануына өз үлестерін қосуда. – Астананың күн санап көркейгенін қалаймыз. Сондықтан бүгінгі сенбілікке бізде өз үлесімізді қосуға келдік. Ұжым болып жұмыла жұмыс жасауға кірістік. Қала тұрғындары сенбіліктен қалмай қаланың ажарлануына жұмыстанса, елордамыз танымастай өзгерер еді. Оның үстіне ағаш отырғызудың өзі де адамға қуаныш сыйлайды, – деп ағынан ақтарылды «Зебра» кофеханасының қызметкері Мақсат Қонысбек.

150 МЫҢ АДАМ ҚАТЫСТЫ

Астанада Дүниежүзілік тазалық күні – World Cleanup Day-ге орайластырылған ауқымды жалпы қалалық экологиялық акция өтті. Іс-шара «Таза Қазақстан» республикалық бастамасы аясында ұйымдастырылды.

Экологиялық акцияға 150 мыңға жуық қала тұрғыны қатысты. Бастамаға елорданың белсенді тұрғындары, кәсіпорындар мен коммуналдық қызметтердің мамандары, шағын және орта бизнес, мемлекеттік органдар, қоғамдық бірлестіктер, ПИК пен МИБ өкілдері, сондай-ақ жастар, студенттер мен волонтерлер қатысты.

Елорда тұрғындарымен қатар акцияға 5,1 мың кәсіпорын мен ұйым жұмылдырылып, 4 мыңға жуық бизнес нысаны қамтылды. Экологиялық бастамаға 5 мыңға жуық оқушы мен педагогтің басын қосқан 124 білім беру нысаны да қатысты. Сонымен қатар іс-шараға банк саласы-

ның мыңнан астам өкілі қатысты. Акцияның негізгі бағыттарының бірі – елорданы көгалдандыру болды. Қала бойынша барлығы 6 мыңнан астам көшет отырғызылды. Олардың арасында тал, үйеңкі, жөке және басқа да ағаш түрлері бар.

Көгалдандыру жұмысы ЕХРО аумағында, Президент саябағында, «Мыңжылдық» және Green Line аллеяларында, Ұлы дала және Қабанбай батыр даңғылдарының бойында, Кенесары көшесінде, сондай-ақ қаланың басқа да қоғамдық кеңістіктерінде жүргізілді.

Экологиялық акция аясында қатысушылар аулаларды, саябақтар мен гүлзарларды, қоғамдық орындарды, сон-

дай-ақ кәсіпорындар мен ұйымдардың маңындағы аумақтарды қоқыстан тазартты. Іс-шара қорытындысы бойынша 1,5 мың тоннадан астам қоқыс жиналып, шығарылды.

Жалпы қалалық акция Астананың барлық ауданында жалғасып жатқан «Таза Қазақстан» күзгі экологиялық айлығының бір бөлігі болды. Оның басты мақсаты – елорданың тазалығын сақтау, абаттандыру және көгалдандыру, сондай-ақ қоршаған ортаға ұқыпты қарау мәдениетін қалыптастыру мәселелері төңірегінде тұрғындарды, бизнес өкілдерін, ұйымдар мен қоғамдық институттарды біріктіру.

Дания ЕСПАЕВА,
Құрылтай депутаты:

ӨМІР САЛТЫНА АЙНАЛУЫ КЕРЕК

– «Таза Қазақстан» – Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың маңызды бастамаларының бірі әрі Әділетті Қазақстанның идеологиялық тіректерінің бірі. Президент елімізді абаттандыру мен көгалдандыру бір реттік науқан болып қалмай, жалпыұлттық міндетке айналуы тиіс екенін атап өтті. Қазақстанға қамқорлық жасау өмір салтына айналуы керек.

Бүгінде бұл бастама сенбілік өткізумен ғана шектелмейді. 2026 жылы «Таза Қазақстан» аясында еліміз бойынша 613 экологиялық іс-шара өткізіліп, оған шамамен 7,1 млн адам, оның ішінде 805 мың волонтер қатысты. 135 мың гектарға жуық аумақ

тазартылып, 995 мың тоннадан астам қалдық жиналды.

Мен үшін «Таза Қазақстанның» басты мәні – жауапкершілік мәдениетін қалыптастыруында. Таза аула, абаттанған көше, табиғатқа ұқыпты қарау, қоғамдық кеңістікке құрмет – мұның барлығы әр адамның өзінен басталады.

Мемлекет басшысының бастамасы да осыны көздейді: елге деген қамқорлықты бір реттік акция емес, азаматтардың күнделікті өмір салтына айналдыру.

Бүгін біз ағаш отырғыздық. Ендігі міндет – оларды күтіп-баптап, сақтап, келер ұрпаққа таза әрі жасыл Қазақстанды аманат ету.

Ғабит Тәжімұратов,
Астана қаласы
мәслихатының депутаты

ТАЗАЛЫҚ КҮНДЕЛІКТІ ЖАУАПКЕРШІЛІК

– «Таза Қазақстан» бастамасы тазалықпен қатар, қоғамдық ортаға деген жауапкершілік мәдениетін қалыптастыруы тиіс деп есептеймін.

Тазалықты тек қоқыстың жоқтығымен өлшеуге болмайды. Бұл адамның өзі өмір сүріп жатқан ортаға деген көзқарасы мен қоғамдық кеңістікке деген құрметінен көрінеді. Мемлекет басшысының «Таза Қазақстан» туралы сөзінен кейін тазалықтың тек қоқыстың жоқтығымен өлшенбейтіні туралы тағы бір ой келді. Бұл – ең алдымен, өзіміз өмір сүріп жатқан ортаға деген көзқарас. Өз ауламызға, подъезімізге, көшеге, саябаққа, жанымыздағы ағаштарға, баршаға ортақ қоғамдық кеңістіктерге деген құрмет. Қаланы қанша абат-

тандырып, жаңа қоқыс жәшіктерін орнатып, көшелерді ретке келтірсек те, адамдардың оған деген көзқарасы өзгермесе, жасалған жұмыстың нәтижесін ұзақ сақтап қалу қиын.

Бастаманың мәні бір реттік науқанмен шектелмей, күнделікті әдет пен жауапкершілікті қалыптастыруында. Сондықтан, мен үшін «Таза Қазақстан» – ең алдымен, күнделікті әдет пен жауапкершілік. Яғни, қоқыс көрсең өтіп кетпеу, ағаш отырғызылса, оған зиян келтірмеу, аула абаттандырылса, тазалығын сақтау. Мұнда бір реттік науқаннан гөрі күнделікті мәдениетті қалыптастыру маңызды. Осындай қарапайым әрекеттерден қаламыздың, еліміздің келбеті қалыптасады.

ТАЗА ҚАЛА ӨЗІМІЗДЕН БАСТАЛАДЫ

Астана қаласы VIII сайланым мәслихатының депутаты Мәдина Әжікенова қала тазалығы тек ауқымды жобалармен емес, тұрғындардың күнделікті мәдениеті мен жауапкершілігінен басталатынын атап өтті.

Оның айтуынша, ауланы таза ұстау, көшеге қоқыс тастамау, ағаштар мен қоғамдық кеңістіктерге ұқыпты қарау – қала мәдениетінің маңызды көрсеткіштері.

«Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев «Таза Қазақстан» бастамасы аясында осы мәселеге ерекше тоқталды. Меніңше, жаңа саябақтар мен қоғамдық орындар салу қаншалықты маңызды болса, оларды таза ұстап, күтіп, сақтай білу де соншалықты маңызды. «Таза Қазақстан» бір күндік акция емес, күнделікті әдетімізге ай-

налса екен. Өйткені таза әрі жайлы қала – бәрімізге ортақ. Оны таза ұстау да бәрімізге ортақ жауапкершілік», – деді Мәдина Әжікенова.

ЗЕЙНЕТКЕРЛЕР АКЦИЯНЫ ҚОЛДАДЫ

Алматы ауданының зейнеткерлері мен Белсенді ұзақ өмір сүру орталығының қызметкерлері «Таза Қазақстан» жалпыұлттық акциясына қатысып, қаланы абаттандыру жұмыстарына үлес қосты.

Іс-шара барысында Петрова көшесіндегі «Орбита» дүкенінің маңында 30-ға жуық зейнеткер ағаш отырғызып, аумақты қоқыстан тазарту жұмыстарын жүргізді. Қоршаған ортаны таза ұстауға бағытталған игі бастамаға қатысушылар

белсенділік танытып, туған қаланың көркеюіне атсалысты.

Алматы ауданы бойынша әлеуметтік қызмет көрсету бөлімінің басшысы Нұргүл Талғатқызының айтуынша, мұндай шаралар аға буын өкілдерінің

қоғам өміріне белсенді араласуына мүмкіндік береді.

«Аға буын өкілдері де қоршаған ортаны қорғауға өз үлестерін қосып, өзгерлерге үлгі көрсетіп келеді. Осындай игі істер арқылы қаламыздың көркеюіне атсалысып жатырмыз», – деді ол.

Тазалық акциясы қатысушылардың туған жерге деген жанашырлығын арттырып, қоршаған ортаны күтіп ұстаудың маңызын тағы бір мәрте көрсетті.

ЕЛШІЛЕР ЕСІЛ ЖАҒАСЫН ТАЗАРТТЫ

«Таза Қазақстан» республикалық бастамасы мен Дүниежүзілік тазалық күні – World Cleanup Day аясында ұйымдастырылған #EUBeachCleanup экологиялық акциясына 500-ге жуық волонтер қатысты. Олар Есіл өзенінің жағалауын қоқыстан тазартты.

Экологиялық акцияны Қазақстандағы Еуропа одағының өкілдігі мен Астанадағы Эстония елшілігі елорда әкімдігінің қолдауымен ұйымдастырды. Іс-шараға Еуропа, Америка, Азия және Африка елдерінің елшіліктерінен дипломаттар мен қызметкерлер, халықаралық ұйымдардың өкілдері, студенттер, елорда тұрғындары мен қонақтары қатысты. Қатысушылар Есіл өзенінің жағалауын тазарту үшін бір жерге жиналды. Қазақстандағы Еуропа

одағының елшісі Алешка Симкич мұндай бастамалар жаһандық экологиялық мақсаттарды жергілікті деңгейдегі нақты іс-шараларға айналдыруға мүмкіндік беретінін атап өтті.

«Қазақстандық серіктестерімізбен және жүздеген қатысушымен бірге әр адамның үлесі маңызды екенін тағы бір мәрте көрсетіп, әрқайсымыз жағдайды жақсы жаққа өзгерте алатынымызға көз жеткізіп отырмыз. Қазақстан өзінің тама-

ша әрі табиғи келбетін сақтаған табиғатымен мақтана алады. Оны қоқысқа толтырмай, сақтап қалу әрқайсымызға байланысты. Бүгінгі акция одан әрі жалғасын тауып, көпшілікті қоршаған ортаны таза ұстауға және оны жақсартуға өз үлесін қосуға ынталандырады деп сенемін», – деді Алешка Симкич.

Іс-шара бағдарламасына аумақты тазартумен қатар, экологиялық өмір салтына арналған интерактивті алаңдар да кірді. Likekometek ұйымымен бірлесіп қатысушылар қажетсіз киімдерін брендтік мерчке айырбастай алды. Ал ECONetwork ұйымы Green Point экологиялық аймағын ұйымдастырып, онда қайта өңделген пластиктен жасалған бұйымдар таныстырылды. Сондай-ақ қалдықтарды дұрыс сұрыптау және оларға жауапкершілікпен қарау туралы ақпарат берілді. Қазақстандағы Эстония елшісі Марье Лууп Дүниежүзілік тазалық күні 2008 жылы Эстонияда бастау алғанын және уақыт өте келе халықаралық экологиялық қозғалысқа айналғанын еске салды. Экологиялық іс-шараның алдында #EUKZWalkingChallenge челленджі басталды. Бастама күнделікті дене белсенділігін экологиялық санамен ұштастыруды көздейді.

ӘРТІСТЕР ҮЛЕС ҚОСТЫ

Елордада Еркеғали Рахмадиев атындағы Мемлекеттік академиялық филармония ұжымы ауқымды тазалық акциясын өткізді.

Астана қаласында өтіп жатқан «Таза Қазақстан» республикалық экологиялық акциясы мен Бүкіләлемдік тазалық күнін (World Cleanup Day) қолдау мақсатында Еркеғали Рахмадиев атындағы Мемлекеттік академиялық филармониясы ауқымды сенбілік өткізді.

Табиғатқа жанашырлық пен еңбекқорлықты ұштастырған экологиялық шараға 400-ге жуық адам қатысты. Атап айтқанда, сенбілікке Астана қаласы Мәдениет басқармасының басшысы мен қызметкерлері, филармонияның әкімшілік ұжымы, сондай-ақ елге танымал әртістер мен өнер ұжымдары белсене атсалысты.

Шара барысында филармонияға іргелес аумақтар, саябақтар мен гүлзарлар күл-қоқыстан тазартылып, абаттандыру мен санитарлық тазалау жұмыстары жүргізілді. Сахнада әуезді әнімен көрермен көңілін баураған өнер иелері бұл жолы қолдарына сыпырғы мен қап алып, қала тазалығына өзіндік үлестерін қосты.

«Мәдениет ошағы тек рухани азық сыйлап қана қоймай, қоршаған ортаны

аялауда да үлгі болуы тиіс. Бүгінгі сенбілік – өнерпаздар мен басшылықтың, барша қызметкерлердің басын біріктірген нағыз еңбек мерекесіне айналды. 400-ге жуық әріптесіміздің жұмыла кірісуі – туған қаламызға деген сүйіспен-

шіліктің жарқын көрінісі», – деп атап өтті филармония әртісі Тұрар Төлеутай.

Елорданың экологиялық мәдениетін арттыруға бағытталған мұндай шаралар алдағы уақытта да өз жалғасын табатын болады.

«Баланы жастан» деген қазақ қашанда бала тәрбиесін ұлттың болашағымен байланыстырған. Себебі бүгінгі бүлдіршін – ертеңгі елдің тірегі, мемлекет дамуының кепілі. Сондықтан баланы өсіріп, асырау ғана емес, оның психологиялық саулығын сақтау, қауіпсіз орта қалыптастыру, эмоциялық жай-күйіне назар аудару, мінез-құлқындағы өзгерістерді дер кезінде байқай білу – ата-ананың, мектептің және тұтас қоғамның ортақ міндеті.

Шапағат
ӘБДІР

Қазіргі таңда балалар мен жасөспірімдердің психикалық денсаулығы әлемдік деңгейдегі өзекті мәселелердің біріне айналды. Әсіресе булинг, отбасындағы түсініспеушілік, әлеуметтік желінің ықпалы, жалғыздық сезімі, психологиялық қысым және құқық бұзушылыққа бейімділік сияқты факторлар кейбір жасөспірімдерді суицидтік ойлар мен қауіпті әрекеттерге итермелеуі мүмкін. Сондықтан мұндай жағдайлардың алдын алу жазалау шараларымен ғана емес, ең алдымен психологиялық қолдау, дұрыс тәрбие және ерте профилактика арқылы жүзеге асуы тиіс.

БАЛА КӨБЕЙДІ ДЕП МӘСЕЛЕ АЗАЙМАЙДЫ

Ұлттық статистика бюросының 2026 жылғы 1 маусымдағы мәліметіне сәйкес, елімізде 0-17 жас аралығындағы 6,9 миллион бала тұрады. Бұл – Қазақстан халқының 33,6 пайызын құрайды. Балалардың 62,3 пайызы қалада, 37,7 пайызы ауылдық жерде өмір сүреді. Ұлдардың үлесі – 51,4 пайыз, қыздардың үлесі – 48,6 пайыз. Ал елорда күні – 6 шілдеде Қазақстанның медициналық ұйымдарында бір тәуліктің ішінде 448 сәби дүниеге келді. Оның 223-і ұл, 225-і қыз. Мұндай көрсеткіштер елдің демографиялық өсімінің оң бағытта екенін аңғартады. Алайда балалар санының артуымен қатар олардың қауіпсіздігі мен психологиялық саулығына қатысты мәселелер де өзектілігін жоғалтқан жоқ. Finprom зерттеуіне сәйкес, 2025 жылы Қазақстанда 199 бала мен жасөспірім суицид жасаған, ал 405 кәмелетке толмаған бала өзіне қол жұмсауға әрекеттенген. Бұл көрсеткіш алдыңғы жылмен салыстырғанда 13,7 пайызға жоғары. Ал 2026 жылдың алғашқы тоқсанында 52 бала суицид салдарынан көз жұмып, тағы 92 жасөспірім өзіне қол жұмсауға әрекеттенген.

Бұл балалардың психикалық саулығын қорғау бүгінгі күннің ең маңызды міндеттерінің бірі екнін айқындап тұрғандай.

БАЛАНЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІ – АТА-АНА ЖАУАПҚЕРШІЛІГІ

Баланың өміріндегі ең маңызды орта – отбасы. Мамандардың пікірінше, ата-анамен ашық қарым-қатынас, сенімге не-

ЖИ көмегімен жасалды

БАЛАНЫ ҚОРҒАУҒА БАСЫМДЫҚ БЕРЕЙІК

гізделген тәрбие және тұрақты бақылау көптеген қайғылы жағдайдың алдын алады. Ал, Қазақстан заңнамасына сәйкес ата-аналар баланың өмірі мен денсаулығын қорғауға, тәрбиесіне, дамуына жағдай жасауға және оның құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауға міндетті. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің 127-бабына сәйкес бұл міндеттерді орындамаған заңды өкілдерге алғаш рет ескерту немесе 10 АЕК мөлшерінде айыппұл салынады. Қайталанған жағдайда 15 АЕК-ке дейін айыппұл немесе 5 тәулікке дейін әкімшілік қамақ көзделген. Ал булингке жол бергендерге алғаш рет ескерту немесе 10 АЕК, қайталанса 30 АЕК көлемінде айыппұл салынады.

ІІМ Әкімшілік полиция комитеті ювеналдық полиция басқармасының аға инспекторы Ботагөз Жалекешованың мәліметінше, ӘҚБтК-нің 127-бабы бойынша 16,8 мыңнан астам ата-ана әкімшілік жауапкершілікке тартылған, ал балаларды тәрбиелеу және қауіпсіздігін қамтамасыз ету міндетін тиісінше орындамайтын 5,9 мыңнан астам ата-ана профилактикалық есепте тұр. Бұл көрсеткіштер бала тәрбиесі тек құқықтық емес, ең алдымен адами жауапкершілік екенін тағы бір мәрте дәлелдейді.

СУИЦИДТІҢ АЛДЫН АЛУ ЖҰМЫСЫ ҚАРҚЫНДЫ

Жасөспірімдердің құқық бұзушылыққа баруы көбіне олардың психологиялық жағдайымен, қоршаған ортасымен және әлеуметтік мәселелерімен тығыз байланысты. Булинг, агрессия, оқшаулану немесе бақылаусыз қалу уақыт өте келе ауыр психологиялық күйзеліске ұласуы мүмкін. Осыған байланысты Ішкі істер министрлігі «Заң мен тәртіп» идеологиясы және «Заң мен тәртіп – қауіпсіз балалық шақ кепілі» іс-шаралары аясында жүйелі профилактикалық жұмыстар жүргізіп келеді.

2026 жылдың ақпан айының қорытындысы бойынша кәмелетке толмағандар жасаған қылмыстар саны 12,5 пайызға азайған. Дегенмен, мамандар бақылаусыз қалатын негізгі топтың 15-18 жас аралығындағы жасөспірімдер екенін айтады. Бұл жөнінде полиция тұрақты түрде түнгі рейдтер ұйымдас-

тырады. Соның нәтижесінде ӘҚБтК-нің 442-бабы бойынша 68,8 мыңнан астам заңды өкіл, ал балалардың түнгі уақытта ойын-сауық орындарында болуына жол берген 1,6 мыңнан астам мекеме иесі жауапкершілікке тартылған. Ал, жалпы қазіргі таңда барлық білім беру ұйымдарына учаскелік, ювеналдық және криминалдық полиция қызметкерлері бекітілген. 8 мыңға жуық полиция қызметкері жасөспірімдер арасындағы құқық бұзушылықтың алдын алу бағытында жұмыс жүргізіп келеді.

БАЛА ҚОРҒАУДАҒЫ ЖАҢА ТЕТІКТЕР

Бұл бағытта балалардың құқықтарын қорғау бағытындағы заңнамалық өзгерістер де өз нәтижесін бере бастады. Бала құқықтары жөніндегі уәкіл Динара Зәкиеваның айтуынша, балалардың жыныстық тиіспеушілігіне қарсы қылмыстар 18 пайызға, ал педофилия фактілері 24 пайызға төмендеген. Бүгінде өңірлерде Балалардың құқықтарын қорғау басқармалары, отбасын қолдау орталықтары мен мобильді топтар жұмыс істейді. Сонымен қатар мемлекеттік байланыс орталығы іске қосылып, мектептерде QR 111 жүйесі арқылы балалардың көмекке тікелей жүгінуіне мүмкіндік жасалған.

ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ МАҢЫЗДЫ

Суицидтің алдын алудағы ең маңызды бағыттардың бірі – кәсіби психологиялық көмек көрсету. Биыл 10 маусымда Денсаулық сақтау министрлігінің қолдауымен Қоғамдық денсаулық сақтау ұлттық орталығы мен ЮНИСЕФ Қазақстан балалар мен жасөспірімдердің психикалық саулығын қолдау бағдарламасын кеңейтетінін мәлімдеді. Бағдарлама аясында 900-ден астам жалпы тәжірибелік дәрігер, психиатр және психолог балалардағы психоэмоционалдық бұзылыстарды

ерте анықтау мен дағдарыстық жағдайларда көмек көрсету бойынша арнайы даярлықтан өтеді. Жоба 10-18 жас аралығындағы жасөспірімдерге арналған. Оның мақсаты – қауіп-қатерді ерте анықтау жүйесін дамыту, психологиялық көмектің қолжетімділігін арттыру және қиын жағдайға тап болған балаларды уақытылы қолдау.

Бағдарлама шеңберінде 50 500 маманды оқыту, 140 мыңға дейін жасөспірімді психологиялық қолдаумен қамту және 10 мыңға дейін баланың жеке және топтық кеңес алуына жағдай жасау жоспарланған.

КИНО – ТӘРБИЕНІҢ ДЕ, ПРОФИЛАКТИКАНЫҢ ДА ҚҰРАЛЫ

Жасөспірімдердің дүниетанымына бүгінгі таңда кино, әлеуметтік желі және цифрлық контент айтарлықтай ықпал етеді. Сондықтан тәрбиелік мәні бар фильмдер мен әлеуметтік жобалар жастардың құқықтық сауатын арттырып, өмірлік қиын жағдайлардан шығудың дұрыс жолын көрсетуге мүмкіндік береді.

Осы мақсатта өткен айда елордада «Тоғыз тағдыр» әлеуметтік сериалының тұсаукесері өтті. Жоба жасөспірімдер арасындағы суицидтің, құқық бұзушылықтың және психологиялық мәселелердің алдын алуға арналған. Премьера барысында булинг, stalking, жасөспірімдер агрессиясы, интернет-алаықтық, есірткі саудасына тарту, психологиялық қысым, балалардың үйден кетуі және ойланбай жасалған әрекеттердің салдары туралы тоғыз қысқаметражды фильм көрсетілді. Іс-шараға прокуратура өкілдері, Бала құқықтары жөніндегі уәкіл, депутаттар, психологтар, ата-аналар және оқушылар қатысты. Мамандардың пікірінше, мұндай жобалар жасөспірімдердің өз мәселесін жасырмай айтуына, көмек сұраудан қорықпауына және өмірлік қиындықтарды заңды әрі қауіпсіз жолмен шешуге ынталандырады.

P.S: Балаға уақыт бөлу, оның көңіл күйін бақылау, пікірін тыңдау, қолдау көрсету және қиын сәтте жанынан табылу – кез келген мемлекеттік бағдарламадан да маңызды. Өйткені әрбір сәтталған баланың өмірі – тұтас бір отбасының бақыты ғана емес, ұлтымыздың ертеңі екенін ұмытпағанымыз абзал.

КӨРГЕН КИНО КӨҢІЛІҢДЕ ҚАЛСА ИГІ...

Әлеуметтік желіні ақтара қалсаңыз жарнамадан көз сүрінеді. Жаныңызға керектінің барлығына сол жерден таба аласың. Алайда барлығына сенім арта беруге де болмайды. Себебі жарнама талайды жарға жығып жатқанында сол әлеужеліден байқап қалып жатамыз. Жақында ғана жаңа кинолар туралы ақпарат тарады. «Қара алтын» деген киноны көргендердің саны көп секілді. Желіде жарыса жазып жатты. Сонымен...

Асантемір ҚАРШЫҒАҰЛЫ

Біз үшін кино дегенің – Шәкен Аймановтың «Атаманның ақыры», қоюшы режиссер Абдолла Қарсақбаевтың «Бандыны қуған Хамиты», Бердібек Соқпақпаев жазған «Менің атым Қожа», Талғат Теменовтың «Гүлнәзі» еді. Бүгін буын алмасты. Әркім өз таңдауын жасайды. Көрерменге кино ұсынады. Барлығы бірдей елдің есінде қала бермеуі мүмкін. Десек те, киногерлердің ұсынар дүниелері жетерлік.

– Қазіргі таңда қазақ фильмдерінің көбісі бизнеске айналып кеткендей көрінеді. Дегенмен, оның арасында жақсы туындылар да бар. Мысалы, «Айқай-шу» фильмі – адамға

бізге «Арманға апарар жол ешқашан жеңіл болмайды, ең бастысы – тоқтамау» деген ойды ұқтырғандай.

Кейде өмірде өзімізге күмәнданып, қиындыққа сылтау іздеп қалатынымыз бар. Ал бұл фильм сол сәттерде бір қадам алға басуға, берілмеуге, өз күшіңе сенуге шабыт береді. Кино аяқталғанымен, оның әсері көңілде ұзақ сақталатындай. Осындай мазмұнды туындыны тамашалап, керемет кештің куәсі болдым. Қазаққа керек нағыз туынды деп есептеймін. Ұрпақ тәрбиесіне үлес қосар осындай керемет фильм үшін мың алғыс, – деп ағынан жарылды «Экономикалық лицей» директорының тәрбие ісі бойынша орынбасары Бақытгүл Көшерова.

«Қара алтын» – бір адам-

жақсылық жасаудың, адамдық пен абыройдың қадірін көрсететін кино. Ал өзіме ең қатты ұнаған фильм – Zaman Bask. Несімен есте қалды десеңіздер, ол жерде өзіміздің аңыз Заманбек ағамыз көрсетіледі. Экранда аз ғана секунд көрінсе де, жүрекке әсер етіп, көзге жас келтіреді. Тағы бір ерекше әсер қалдырған кино – «Рәкетир 1». Бұл фильм 90-жылдардағы қиын кезеңді, сол уақыттағы өмірді, адамдардың тағдырын және қоғамдағы өзгерістерді шынайы көрсетеді. Сол заманның атмосферасын жақсы жеткізгені үшін есте қалады, – деді жас көрермен Әбілмансұр Қаршыға. Бұл жастардың жарыса көрген кинолары. Талғамға талас жоқ. Кім нені көрермен десе де, көзбайлау болмайды. Жақында ғана «Қара алтын» киносының жарнамасы жақсы тарады. Киноны көрген астаналықтардан сұрап көргенбіз.

– «Қара алтын» фильмін көріп, ерекше әсермен, үлкен оймен қайттым. Бұл жай ғана кино емес, адамға жігер беріп, өз-өзіне есеп беруге жетелейтін, жүрекке ой салатын туынды екен. Басты кейіпкердің қайсарлығы мен қайтпас мінезі, қандай қиындық кездесе де, мақсатына адал болып, алған бетінен қайтпайтын табандылығы ерекше әсер қалдырды. Оның еңбекке деген көзқарасы, маңдай термен жеткен жетістігі

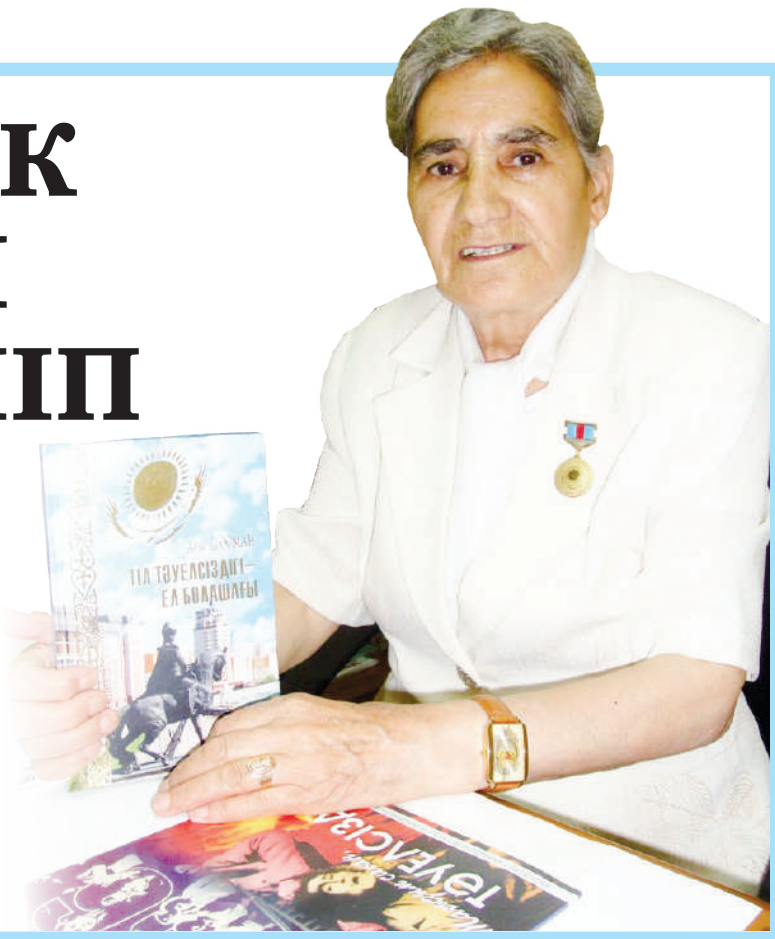
ның ғана емес, тұтас бір ұлттың сол дәуірдегі тағдырын көрсететін әсерлі дүние. Ел мен жерге деген адалдық, азаматтық борыш, ұлтқа қызмет ету идеясы Шәкәрімнің өлеңдерімен терең сабақтасқан. Мағыналы әрі тағылымды фильм. Осындай дүниелер көп болса жақсы ғой, – дейді жеке кәсіпкер Сайлаукул Аялбергенова.

Бұл көрерменнің бір киноға берген бағасы ғана... Бұдан да басқа фильмдер жарыққа шығып жатыр. Бірі көңіліміз толмады десе, енді бірі көруге болатынын айтады. Сол шегініс жасап көрсек, 2024 жылы Қазақстанда 514 фильм түсірілген. Оның 175-і ойын, 215-і деректі, 83-і анимациялық, 41-і жоқ. Кім нені көрермен десе де, көзбайлау болмайды. Жақында ғана «Қара алтын» киносының жарнамасы жақсы тарады. Киноны көрген астаналықтардан сұрап көргенбіз.

2026 жылдың алғашқы жартыжылдығында мемлекеттік қолдаумен түсірілген алты фильм жарыққа шықты. Олар: «Гипноз», «Билет из рая», «Әбіл», «Осенний бриз», «Құт» және «Практика для её отца, моего прадеда, её деда». Соңғысы мемлекеттік қолдаумен түсіріліп, ел кинотеатрларында коммерциялық прокатқа шыққан алғашқы деректі фильм болды.

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛГЕ ҰДАЙЫ КӨҢІЛ БӨЛІНІП КЕЛЕДІ

Мемлекеттік тілді дамыту тетіктері, түркі халықтарына ортақ әліпби жасау, ғылым саласының өзекті мәселелері туралы Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, филология ғылымдарының докторы, профессор, «Тіл жанашыры», бірінші дәрежелі «Барыс» орденінің иегері Асылы Османмен сұхбат құрған едік.

– Қазақ тілінің дамуы қай деңгейде деп ойлайсыз?

– Қазір мемлекеттік тілге ұдайы көңіл бөлініп келеді. Олай болатыны – қазақ ұлтының демографиялық өсімі артты. Мемлекеттен қолдау да бар. Ауыл-аймақтардан қалаға келіп оқып жатқан қазақ тілді балалар қатары көбейді. Қала қазақтанбай, іс өнбейтіні тағы рас. Дейтұрғанмен даладан келген жастар қалаға келіп ассимиляцияға түсіп жататын жағдайлар да бар екендігі жасырын емес. Отбасын құрып кейбірі өз баласын орыс, ағылшын мектептеріне береді. Одан шыққан бала қазақы тәлім-тәрбиеден мақұрым қалып, тілі шұбарланары хақ.

Біз мемлекеттік қазақ тілінде бөріміз сөйлеп, бір-бірімізді қазақ тілі арқылы ұғынып-түйсініп тұрсақ екен. Іс-қағаздар қазақша толтырылып, бұйрық қазақша шығып, өтінім қазақша беріле деген ниеттеміз. Мемлекеттік қызметке орналасатын адам қазақ тілінен жазбаша, ауызша емтихан тапсырып барып, соның нәтижесінде қызметке алынғаны жөн. Өйткені қазақ елінің тілін, тарихын, мәдениетін, дәстүр-салтын, әдет-ғұрпын білмейтіндер мемлекетке қызмет етіп жарытпайды. Мемлекеттік қызметке қазақ тілін білмейтін адам қабылданбауы тиіс. Егер қазақ тілін үйренбесе Қазақстанда нан жоқ, күн көре алмаймын деп ойлап, өзі үшін меңгеріп алады. Яғни, қажеттілік артты деген сөз. Бізге келген АҚШ, Ұлыбританияның елшілері небәрі 3-4 айда тіл сындырып, хакім Абайдың өлеңдерін жатқа айтып, елді таңқалдырып жүр ғой. Түркістан автономиясын құруды дiттеп, Орталық Азия, түркі елдерін біріктірмекші болған Мұстафа Шоқай «бала қай тілде білім алса, сол тілге қызмет етеді» депті. Тегі рас сөз! Ендеше бөбекжайлардан бастап бәрін тұтас қазақшаға көшірген абзал.

Тіл білімінде екіұштылық бар. Мәселен, «рахмет» деген сөзді біресе «рақмет» деп шатастырамыз. Үтір, нүкте, сызықша сияқты тыныс белгілерін бірде қоямыз, ендігіде алып тастаймыз. Әр зерттеуші өзінің хал-қадірінше кітап жазып, термин ойлап таба береді. Көшедегі кей жарнаманың орысшасын оқымасаң ұқпайсыз. Тәржіма жағына жіті назар аудармасақ болмайды.

Сондықтан ел басшысына тікелей бағынатын жоғары мемлекеттік Тіл комитетін құрған жөн. Мемлекеттік тілді қадағалайтын, есеп беретін, әрбір мемлекеттік органнан қазақ тілінің орындалуын талап ететін ең жоғары мемлекеттік орган болса ғана, оқлықтар түзелмек. Әйтпесе, министрлік құрамындағы комитеттің ықпалы төмендеу. Сондай-ақ,

әр жерде бытырап жүрген қоғамдық ұйымдар мен ғылыми-зерттеу институттарды бір орталыққа біріктіріп, әгер жоғарғы мемлекеттік статус алған жағдайда Тіл комитетіне бағындырсақ құба-құп болар еді. Қалайда қазақ тілінің ортақ концепциясын жасап шығару қажет болып тұр. Тіл туралы арнайы заң қабылдау керек. Сол себепті де елордадан ауылға дейін қазақ тілінің қолданылуы жайында талап енгізілсе, сұраныс артады, ел-жұрт қуанып қалар еді. Шетелден келетін мәртебелі қонақтармен қазақ тілінде сөйлесіп, қазақ тілінде шығарып салуымыз керек. Бұл да біздің дербес ел екендігіміздің айғағы. Өйткені біздің елге келетін әрбір мейман, турист, саяхаттаушы өзін қазақ топырағында жүргендей сезініп, ұлттық мәдениетімізден хабардар болып, өз еліне ғажайып әсер алып оралып, бізге тамсанып қайтса дейміз.

ҚАЖЕТТІЛІКТІ АРТТЫРУ КЕРЕК

– Қала қашан қазақыланады?

– Халық жазушысы Шерхан Мұртаза «тілсіз халық – балық» деп еді. Тілді құрметтеу өзгеге емес, сіз бен бізге қажет. Менің қазағымды түрінен емес тілінен таниды. Осыны ұмытпайық.

Үлкен қалаларда қазақшаның қолданылуы бұрынғыдан тәуір деп айтып өттім ғой. Әйтсе де, әттеген-ай да жетерлік. Маған бәзбіреулер «таңнан кешке дейін қазақ тілі туралы айта бересің, бірақ өздерінің ішінде сөйлемейтіндері де жетерлік қой» деп дүрсе қоя береді. Өйткенмен «Құдай қазақ тілін зор етті, білмейтіндер қор етті» деп тіл қатамын. Ата-ана баласымен қазақша сөйлеспейінше, өз ұлтының өзегіне терең тамыр жібермейінше бәрі беркер. Үйде сен сол отбасының баласысың, сыртқа шыққан да сол ұлттың абыройын арқалайсың. Білім әлемдік, тәрбие ұлттық болуы керек. Өзгенің тіліне, діліне, мәдениетіне еліктеп, адасып қалмайық. Өз ұлтыңның тұңғығын лайлап, өзгенің қаңсығын таңсық көргеннен не пайда?! Бұның түбі құрдым.

Ұдайы қайталап айтамын. Қазақ тіліне талап күшеймей, сұраныс артпайды. Оны көрген дала қазағы қалаға келіп, тауы шағылып, амалсыз орысша немесе ағылшынша үйретуге мәжбүр болады. Қазақ тілін меңгермей жатып, өзге тілдерде саярап шыққандардан не қайыр, не үміт? Жапония 12-13 жасқа дейін, яғни 7-сыныпқа аяқ басқанша жапон тілін, әдебиетін, салт-санасын үйретеді. Одан кейін өзге тілдерді қосады. Француз, неміс бәрі өз тілінде оқып, жазып, дамып, әлемдік технология мен мәдениеттің көшін бастап тұр.

Біз бір нәрсені ұқпай келеміз. Қазақ тілі өзге емес, өзімізге ауадай қажет. Себебі қазақ тілінің Қазақстаннан басқа барар жері, басар тауы жоқ.

ОРТАҚ ӘЛПБИДІҢ БЕРЕРІ МОЛ

– Түркі халықтарының ортақ әліпбиінің болғандығына қалай қарайсыз?

– Құптағаймын! Кеңестер одағы тарап, 1991 жылы әр ел өз тілін мемлекеттік статуспен айқындап алды. Көрші бауырлас Өзбекстан, Әзербайжан, Түркменстан әлдеқашан латыншаға көшіп кетті. Ал Түркияның тұңғыш көсемі Ататүрік болса, 1923 жылы түрік жазуын латыншаға көшіріп, Еуропаға жақындатқаны белгілі. Түріктер өздерінің лексиконын әлдеқашан толықтырып, өмірдің бар саласында қолданады. Қазақстан егемендік алған тұста бұл тақырып жиі көтеріліп жатты. ҰҒА академигі, тіл-білімін зерттеуші академик Әбдуәлі Қайдар «қазақ тілі есіктен сығалап тұрса, біздің мәз-мейрам болғанымыздан не пайда?» деген тұғын. Сонау 1994 жылдың өзінде латын әліпбиіне көшіп, түркі интеграциясына жақындай түсу мәселесін көтерген болатын. Сол кездегі мүйізі қарағайдай қазақтың зиялы қауым өкілдері, тіл, діл, дін мәселесін қалыптастыруды көздеп, дiттеп, еңбектеніп жатты. Біраз шаруа жасалды да. Қазақ тілін латыншаға көшірудің ортақ емлесін таппасақ болмайды. Әр жаққа тартпай бұрынғы XX ғасырдың басында Алаш қайраткерлері жасаған қазақша емлені бүгінгі заман талаптарына, интернет, компьютерге лайықтап жасап шығайық. Осымен балабақша, мектеп, ЖОО білім, тәлім-тәрбие беріп, жарық салада қолданайық. Міне, осымен мәселе бітеді.

Қазақ тілі – түркі халықтарының ішіндегі араб-парсы өзге тілдерден кірме сөзі аз, ең таза, өз құнары сақталған тіл. Алтай тілдері ішіндегі түркі жұрты бой түзейтін тіл. Бір кездері Әзербайжан президенті Ильхам Алиев, Түркия президенті Режеп Тайып Ердоған қазақ тілінің күллі түркіге ортақ құнарлы, нәрлі тіл екендігін айтыпты. Демек, әлемдік саясатта орны бар көшбасшылар қазақ тілі түркі тілінің бастау бұлағы екенін біліп, түйсініп отыр. Негізі қазақ тілінің көрер жарығы мол.

Түркі халықтарының ортақ әліпбиінің жасалуы өте құптарлық іс. Енді оның қолданылу аясын ойластырып, бәріне ортақ тең ету керек. Сонда Алтайдан Анадолыға дейінгі түркі жұрты бір жазуда жазып-оқып, үнде-се алса, түркі халықтарының ықпалдастығының артқандығы болар еді.

ЖАНАШЫРЛЫҚ ПЕН ЖАҢАШЫЛДЫҚ КӨБЕЙСЕ

– Сіз ғылымда қажырлы еңбек еткен лингвист-ғалымсыз. Болон жүйесімен қатар бұрынғы кандидаттық, докторлық қорғауды қайта енгізсек қайтеді?

– Әрине, құба-құп болар еді. Біздің ел 2010 жылы Болон жүйесіне асығыс-үсігіс өтті. Дәстүрлі кандидаттық, докторлық қорғауды жауып тастадық. Бұл қате шешім болды! Сол себепті де ғылымның жағдайы алаңдатады. Бізден басқасының барлығы үш сатылы бакалавр, магистр, PhD-мен қатар, кандидаттық, докторлық қорғауды қатар алып жүр. Екеуін бір-біріне қарсы қоймайық. Бәлкім, шетелге кеткісі келгендер сырттан қорғап келер. Бұйте берсек, нағыз ғылыммен айналысатын ғылыми кадрды жойып аламыз. Олардан жөн-жосықсыз, есеп сұратып, қыспаққа сала бергеннен түк шықпайды. Ғылым – шығармашылық ізденіс. Ғалымдарды түрлі кедергіден қорғап, әлеуметтік жағдайын жасап, пәтер беріп, жалақысын арттырып, әлеуметтік мәселесін шешу керек. Қай ұлт өз ғалымына жанашырлықпен қарайды, сол ұлт нағыз ғылым мен жаңашылдықтың өзегіне айналады. Ғылыми кадр азайды. Ұсақ-түйек мәдени орталықтардан академияның айырмашылығы болмай қалды. Осыған қалай жанын ашпайды? Көңілде «неге» деген сұрақ көп. Ғылым саласы адамдарының бала-шағасын асыраймын, кредит-ипотеканы жабамын деп университетте, колледжде, тағы басқа мекемелерде қосымша істеп жүргендігі жанға батады. Бір тақырыпты жоба ретінде 5 жылға бекіттіріп, содан қомақты айлық алып, күнкөріске алаңдамай, ғалымдар жұмыс жасайтын күнге жетейікші. Әгәрәки, ғалым қу тіршілікті ойлап, әрібері шапқылап жүрсе, онда ғылымның күні қараң. Ғылым адамын мазаламайық. Қайта ғалымдардың әлеуметтік жағдайын шешіп, түрлі әкімшілік кедергілерді алып тастайық.

Бізге қазақша ойлайтын, қазақша түс көретін, қазақи менталитеттегі жас ұрпақ қажет. Қазақ елінің болашағы – қазақи азаматтардың қолында. Ал өзінің болашағын қазақпен байланыстыратын әрбір этнос Қазақстанды дамытуға үлес қосуға міндетті. Қиын-қыстау заманда қазақ өзгеге пана болды, жерұйыққа айналды. Ел мен жердің иесі, мемлекет құраушы ұлт – қазақи қызмет қылатын кез жетті. Жаратқан ием, елімізді төтеннен келген апаттан, бәле-жаладан сақтасын! Қазағымның бірлігі мықты болып, жарқын болашағы алда болсын!

– Көп рахмет!

Әңгімелескен
Олжас ЖОЛДЫБАЙ

Өткен ғасырдағы тоқсаныншы жылдардың басында қолына телефон ұстаған әлдекімді көріп қалсақ, қайран қалатынбыз. Ал қазір, 21-ғасырдың ширек тұсынан асқанда кітап оқыған адамды байқасақ, ішіміз жылиды. Нағыз мәдениеттің иесін көргендей сүйінесің. Президенттің «кітап оқитын ұлт» деген саясатына сай түрлі шаралар өтуде. Соның ықпалы, әлде қоғамның өзінің ықтияры, соңғы кезде кітап оқу қайта үрдіске айналып келе жатқандай. Оны Астанадағы Есіл өзенінің бойымен қыдырыстап жүргенде жиі аңғарсыз. Мұндай көрініс «Ботаникалық бақта» да байқалмайды, тек Есілдің бойынан аңдайсыз.

КІТАПҚҰМАРЛАР – ЕСІЛ БОЙЫНДА

Келесі көңіл аударатын нәрсе, кітапты қыз балалар көбірек оқиды екен. Арасында жазу жазып отырғандар да бар. «Не жазып отырсың?» деп сұрау, әлбетте артық. Байқатпай суретке тартып алғанның өзі әбестік. Бізге керегі де – оның жеке әлеміне араласу емес. Бізге керегі – кітап оқып отырған адамның әлі де бар екеніне қуану.

Сонымен қатар бұл жандардың қандай тақырыптағы кітапты оқып отырғанын біз білмейміз. Қуантқаны – кітап оқу мәдениетінің үзілмегендігі. Арасында жатып ап оқып

жатқандары да бар. Бірақ бір нәрсені ұмытпаған жөн: әралуан суретті көрсету – кітап оқитын қоғам қалыптасты деген сөз емес.

Айтпағымыздың негізгі өзегі – «кітап оқу қайта сәнге айналды» деген қуаныштан әрі өтіп, «кітап оқуды науқаннан тұрақты мәдениетке қалай айналдырамыз?» деген мәселеге тоқталу.

Егер шын оқуғандарды іздесеңіз, Есіл өзенінің бойына барыңыз.

Әділбек ЫБЫРАЙЫМҰЛЫ,
жазушы

КІТАП БҰРЫШЫ АШЫЛДЫ

Елордадағы Темірбек Жүргенов атындағы №70 мектеп-лицейінде ата-аналарға арналған кітап бұрышы ашылды.

Мектеп-лицей директоры Гүлжамал Байменованың айтуынша, кітап бұрышын ашу идеясы Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың елімізде оқу мәдениетін дамыту және кітап оқитын ұлт қалыптастыру бағытындағы бастамаларымен үндеседі.

«Балаға кітап оқуды үйретудің тиімді жолдарының бірі – оған ата-ананың күнделікті өмірдегі үлгісін көрсету. Сондықтан кітап оқуды тек оқушылар арасында емес, ата-аналар арасында да насихаттауды мақсат еттік», – деді мектеп директоры.

Кітап бұрыштары ата-аналар баласын күтіп отыратын орындарға орналастырылған. Мұнда жарық әрі жылы орын қарастырылып, ата-аналарға жайлы отыруға

арналған орындықтар қойылған. Айналасы гүлдермен безендірілген. Мектеп идеясы Мемлекет басшысының пікірінше, мұндай орта ата-ананың күту уақытын тиімді өткізуіне мүмкіндік береді. Сонымен бірге бала ата-анасының кітап оқып отырғанын көріп, өзі де кітапқа қызығушылық танытуы мүмкін.

Кітап қорын қалыптастыруға мектеп ұжымы да атсалысқан. Ұстаздар жеке кітап қорынан әдебиеттер ұсынып, сөрелерді қазақ әдебиетінің классиктері мен көрнекті ақын-жазушыларының шығармаларымен толықтырған. Мұнда көркем және тарихи әдебиеттермен қатар, танымдық кітаптар, ертегілер мен балаларға арналған шығармалар да бар.

ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ ТІЛ

Астана қаласы әкімдігі Тілдерді дамыту және архив ісі басқармасы «Руханият» КММ ұйымдастыруымен Қазақстан халқы тілдер фестивалі аясында «Ұлттық әдебиет және тіл» форумы басталды.

Олжас
ЖОЛДЫБАЙ

Форумның негізгі мақсаты – ұлттық әдебиетті дәріптеу, мемлекеттік тілдің қоғамдағы қолданыс аясын кеңейту, кітап оқу мәдениетін қалыптастыру, қаламгерлердің шығармашылық еңбегін қолдау және қазіргі тілдік үдерістерге қатысты өзекті мәселелерді талқылау. Іс-шараға Астана қаласының қаламгерлері, ақын-жазушылары, әдебиеттанушылар, зиялы қауым өкілдері және шығармашылық жастар қатысты. Жиын «Оқитын ұлт және қазіргі әдебиет» тақырыбына арналды. Отырыста кітап оқу мәдениетін дамыту, оқырман санын арттыру,

қазіргі әдебиеттің даму үрдістері, ұлттық әдебиеттің қоғамдағы орны және жас ұрпақтың рухани-мәдени қалыптасуындағы әдебиеттің рөлі талқыланды. Сондай-ақ қазіргі қаламгерлердің шығармашылық ізденістері мен әдеби үдерістің жаңа бағыттары сөз болды.

Жиын барысында әлеуметтік желілердегі тіл қолданысы, сауатты жазу мәдениеті, мемлекеттік тілдің цифрлық кеңістіктегі қолданысы, тіл тазалығын сақтау және интернеттегі қарым-қатынас әдеби мәселелері қарастырылды.

«Адам неғұрлым көп оқыса, соғұрлым пайдалы. Жалпы ел ішінде биік деңгейдегі оқырмандар бар. Міне, солардың рухани кеңістігін қанағаттандыру керек. Біздің буын

шетел әдебиетін оқығаннан кейін барып, әдебиет әлемін түсінді. Жазушы өзінің кім екенін, қай ұлтқа жататынын гөрі, жалпыадамзаттық құндылықтарға қызмет етуі керек. Қазір жастар арасында тілді шұбарлайды. Негізгі тілді ұмытпау керек. Сондай-ақ әдебиет деген адам тағдыры мен өмірі. Мәселен «қаланы жаз» деп тапсырма беру әбестік. Шығарма тапсырмамен орындалмайды. Әдебиет өкілдері бір-бірімен бас қосылып, тілдесіп, шығармашылық ой өрбіту керек. Сонда ғажайып дүниелер дүниеге келуі ықтимал», – деді Қазақстанның Мемлекеттік сыйлығының иегері, Халық жазушы Төлен Әбдік.

Сонымен қатар, мемлекеттік және қоғам қайраткері, қаламгер Алдан Смайыл тіл мен әдебиет маңайындағы мәселелерді қозғады.

«Жалаң ұлтшылдықпен, жалаң ұранмен тілді дамыта алмаймыз. Елдегі жастар қаншалықты таза қазақ тілінде сөйлеп жүр. Қазіргі жас ақын-жазушылардың шығармаларында қазақ тілі қаншалықты дұрыс мағынада қолданылатынына мән бермейміз. Мұны зерттеп жүрген әдебиетшілер жоқ. Мемлекеттік органдар бар болғаны 30%-да ғана меңгерген. Ал компанияларда небәрі 20% ғана біледі екен. Ал бизнес тілден мақұрым. Астанада мектептерінде 40% әлі орысша оқып жатыр. Ал солтүстік өңірлерде 25-30 % төңірегінде. Тілдік ахуал күрделеніп тұрғанда, әдебиетті оқыту мұн. Мектептерде қазақ тілін тереңдетіп оқыту қажет», – деді жазушы.

АТЫРАУ ШЕБЕРЛЕРІ АСТАНАДА

Астана қаласындағы Qazaq Creative Hub алаңында Атырау облысы әкімдігінің ұйымдастыруымен Atyrau Creative Days – Атырау облысының креативті жәрмеңкесі өтті. Екі күндік шарада өңірден келген 20-ға жуық шеберлер өз жұмыстарын Астана тұрғындары мен қонақтарына ұсынды.

Асантемір
ҚАРШЫҒАҰЛЫ

Көрмеге ҚР Мәдениет және ақпарат вице-министрі Евгений Кочетов қатысып, өңірдің шығармашылық индустрия өкілдерінің жұмыстарымен танысты. Вице-министр жәрмеңкеде ұсынылған қолөнер бұйымдары, дизайнерлік

жұмыстар мен авторлық жобаларды аралап көріп, атыраулық креаторлардың еңбегіне назар аударды. Шара барысында «Sargmad» тобы мен Атырау жастар театрының шығармашылық ұжымдары көрерменге музыкалық бағдарлама мен арнайы қойылымдарын ұсынды. Жәрмеңкеде зергерлік

өнер, сән, дизайн, ұлттық қолөнер, авторлық бұйымдар және заманауи бағыттағы туындылар қойылды. Келушілер ұсынылған жұмыстарды тамашалады. Атырау Creative Days бағдарламасы жәрмеңкемен шектелмеді. Екі күн ішінде көрме, сән көрсетілімі, театрландырылған қойылым, 3D технологияларға

арналған жобалар және Creative Talks форматындағы кездесулер өтті. Creative Talks алаңында креативті индустрияның қазіргі бағыты, жаңа идеялар мен шығармашылық кәсіптің мүмкіндіктері талқыланды. Бұл кездесулер сала өкілдерінің тәжірибе алмасуына және жаңа байланыстар орнатуына мүмкіндік берді.

ЗЕЙНЕТКЕРЛЕР БИЛЕДІ

Астанада Қарттар күні қарсаңында «Әсем қимыл – әдемі ғұмыр» атты би фестивалі өтті. Шараға елорданың алты ауданынан келген өнерпаз зейнеткерлер қатысты.

Фестивальді Белсенді ұзақ өмір сүру орталығы ұйымдастырды. Алматы, Байқоңыр, Есіл, Нұра, Сарайшық және Сарыарқа аудандарының әлеуметтік қызмет көрсету бөлімдерінен жиналған қатысушылар түрлі би бағыттары бойынша өнерлерін көрсетті.

Ұйымдастырушылардың айтуынша, фестивальдің мақсаты – аға буын арасында би терапиясын насихаттау, белсенді ұзақ өмір салтын қалыптастыру, дене және менталдық саулықты нығайту, сондай-ақ шығармашылық қабілетті дамыту.

Фестиваль бағдарламасында қазақтың ұлттық биімен қатар, бал, заманауи, ретро және әлем халықтарының билері орындалды.

«Менің жасым 72-де. Бүгін біздің топ би көрсетеді. Мен биді қатты жақсы көремін. Қазір Астанада зейнеткерлер үйде отырмайды деуге болады. Көпшілігі Белсенді ұзақ өмір сүру орталығына барып, түрлі шараларға қатысады. Зейнетке шыққаннан кейін өмір тоқтаған жоқ. Керісінше, өмірім әрі қарай жақсы дамып келеді», – деді Есіл ауданының Белсенді ұзақ өмір сүру орталығының мүшесі Махаббат Омарова.

Фестиваль барысында қатысушылар тек би шеберліктерін көрсетіп қана қоймай, өнер арқылы сергектік пен

көтеріңкі көңіл күйдің, достық пен белсенді өмір салтының маңызын көрсетті.

«Бұл ретте зейнеткерлерімізді би өнеріне баулып, сырлы өнерді насихаттап жүрген хореограф мамандар Ирина Смагулованың, Шолпан Джаннабаеваның, Болатбек Сейдалиниң, Әлия Абылқасымованың және Аружан Қалмұратованың еңбектерін ерекше атап өткім келеді» – деді қазылар алқасының мүшесі Нұргүл Ерзатқызы.

Қазылар алқасының шешімі бойынша I орын – «Сымбат» би тобы Сарайшық ауданы; II орын – «Ханшайым» би тобы Есіл ауданы; III орын – «Сарыарқа» би тобы Сарыарқа ауданы; «Халық биі» номинациясы – «Жаңа толқын» би тобы, «Заманауи би» номинациясы – «Жерұйық» би тобы, «Әлем халықтарының билері» номинациясы – «Қыздарай» би тобы, «Ретро-би» номинациясы – «Аңыз» би тобы, «Авторлық хореография» номинациясы – «Әдемі дәуір» би тобы, «Ең әртістік жұп» номинациясы – Наталья Мостовая мен Қанат Өмірбеков иеленсе, «Үздік сахналық образ» номинациясы – «Кербез» би тобы, Көрермен көзайымы – «Салтанат» би тобы жеңіп алды.

Думан АМАНЖОЛ

«ҚАЗАҚЫ ТАЗЫ» КӨРСЕТІЛДІ

Астанада қазақы тазылардың тұқымдық сапасын бағалап, ұлттық ит тұқымын сақтау мен дамытуға бағытталған «Қазақы тазы» моно тұқымдық көрмесі және байқауы өтті.

Моно тұқымдық көрме барлық ит тұқымдары қатысатын халықаралық көрме алаңында ұйымдастырылып, қазақы тазыларды шетелдік сарапшыларға, кинологтарға, селекционерлерге таныстыруға мүмкіндік берді. Көрме барысында қазақы тазылар арнайы сараптамалық бағалаудан өтіп, олардың тұқымдық ерекшелігі мен белгіленген стандарт талаптарына сәйкестігі қаралды.

Қазақстан кинологтар одағының президенті Бауыржан Серікқали мұндай іс-шаралардың негізгі мақсаты тек көрмеде үздік иттерді анықтау емес, қазақы тазыларды жүйелі түрде асылдандыру екенін атап өтті.

«Қазақстан кинологтар одағы мұндай іс-шараларды тұрақты түрде өткізіп келеді. Бұл көрменің өзіндік ерекшелігі бар. Моно тұқымдық көрмеде қазақы тазылар тұқым стандартына қаншалықты сәйкес келетіні бойынша сараптамадан өтеді және тиісті бағасын алады. Сол бағалаудың

нәтижесі асылдандыру жұмысында ескеріледі. Әлемдік жарыстарда жүлде алу мақсатымыз болса, мұнда негізгі бағыт – асылдандыру. Иттерді халықаралық деңгейде мойындату үшін олардың асыл тұқымды болуы маңызды», – деді Қазақстан кинологтар одағының президенті.

2024 жылдан бері қазақы тазы ресми түрде тіркелді. Мемлекет басшысы да тазы тұқымының көбеюіне көңіл бөліп отыр.

Іс-шара барысында қазақы тазының тұқымын сақтауға, асылдандыруға, аңшылық бағытында дамытуға және ұлттық ит тұқымын насихаттауға үлес қосып жүрген бірқатар маман мен сала өкілдері марапатталды. Көрме қорытындысында Қарағандыдан келген қатысушы Рамазан Есейовтің Елес есімді тазысы жеңімпаз атанды. 79 жастағы тазы иесі бұл кәсіппен алты жасынан бері айналысып келе жатқанын айтты.

Ернұр САҒЫМБЕК

Редакция қолжазба иелерінің пікірлері мен көзқарасын бөлісуі шарт емес.

Газет ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 23.05.2018 ж. тіркеліп, №17120-Г куәлігі берілген. Меншік иесі: «Elorda Aqparat» ЖШС
Директор – Олжас СЫДЫҚБЕК

Бас редактордың орынбасары – Ғалым ҚОЖАБЕКОВ

Шеф-редактор – Төлен ТІЛЕУБАЙ

Газетте жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.

Газет сейсенбі, бейсенбі және сенбі күндері шығады.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауап береді.

Газет «ASTANA AQSHAMY» газеті редакциясының компьютерлік орталығында теріліп, қатталды. Тираж – 5 100. Апталық таралымы – 15 300
Тапсырыс № 112
Баспахана: Астана қаласы, Сілеті көшесі, 30-үй
«Медиа-холдинг «ERNUR» ЖШС

Редакция мекенжайы: 010000, Астана қаласы, Достық көшесі, 13, «Нұрсая-2» ТК

Va-reklama@mail.ru
aqsham1990@mail.ru

Кезекші редактор – Шапағат ӘБДІР